

Deklaratív programozás

Hanák Péter
hanak@inf.bme.hu

Irányítástechnika és Informatika Tanszék
(OM Kutatás-fejlesztési Helyettes Államtitkárság)

Szeredi Péter
szeredi@iqsoft.hu

Számítástudományi és Információelméleti Tanszék
(IQSOFT Intelligens Software Rt.)

KÖVETELMÉNYEK, TUDNIVALÓK

Deklaratív programozás: tudnivalók

Honlap, levelezési lista

- Honlap: <<http://dp.iit.bme.hu/~dp>>
- Levlista: <<http://www.iit.bme.hu/mailman/listinfo/dp-l>>. A listatagoknak szóló levelet a <dp-l@www.iit.bme.hu> címre kell küldeni. Csak a feliratkozottak levele jut el moderátori jóváhagyás nélkül a listatagokhoz.

Jegyzet

- Szeredi Péter, Benkő Tamás: Deklaratív programozás. Bevezetés a logikai programozásba
- Hanák D. Péter: Deklaratív programozás. Bevezetés a funkcionális programozásba
- Ára kötetenként 600-800 Ft, terjedelemtől függően
- Elektronikus változata elérhető a honlapról (ps, pdf)
- Jegyzetrendelés: az ETS (Elektronikus TanárSegéd) rendszeren keresztül

Deklaratív programozás: tudnivalók (folyt.)

Fordító- és értelmezőprogramok

- SICStus Prolog (3.10, licenzköteles, aláírás ellenében jelszót adunk)
- Moscow SML (2.0, szabad szoftver)
- Mindkettő telepítve van a `kempelen.inf.bme.hu`-n
- Mindkettő letölthető a honlapról (linux, Win95/98/NT)
- Webes gyakorló felület az ETS-ben (ld. honlap)
- Kézikönyvek HTML-, ill. PDF-változatban
- Más programok: swiProlog, gnuProlog, poly/ML, smlnj
- emacs-szövegszerkesztő SML-, ill. Prolog-módban (linux, Win95/98/NT)

Deklaratív programozás: félévközi követelmények

Nagy házi feladat (NHF)

- Programozás mindkét nyelven (Prolog, SML)
- Mindenkinek önállóan kell kódolnia (programoznia)!
- Hatékony (időlimit!), jól dokumentált („kommentezett”) programok
- A két programhoz közös, 5–10 oldalas fejlesztői dokumentáció (TXT, TeX/LaTeX, HTML, PDF, PS; de nem DOC vagy RTF)
- Kiadás a 6. héten, a honlapon, letölthető keretprogrammal
- Beadás a 12. héten; elektronikus úton (ld. honlap)
- A beadáskor és a pontozáskor külön-külön tesztsorozatot használunk (nehézségben hasonlókat, de nem azonosakat)
- A minden tesztesetet hibátlanul megoldó programok *létraversenyen* vesznek részt (hatékonyság, gyorsaság plusz pontokért)

Deklaratív programozás: félévközi követelmények (folyt.)

Nagy házi feladat (folyt.)

- Nem kötelező, de *nagyon* ajánlott!
- Beadható csak az egyik nyelvből is
- A beadási határidőig többször is beadható, csak az utolsót értékeljük
- Pontozása mindkét nyelvből:
 - helyes és időkorláton belüli futás esetén a 10 teszteset mindegyikére 0,5-0,5 pont, összesen max. 5 pont, feltéve, hogy legalább 4 teszteset sikeres
 - a dokumentációra, a kód olvashatóságára, kommentezettségére max. 2,5 pont
 - tehát nyelvenként összesen max. 7,5 pont szerezhető
- A NHF súlya az osztályzatban: 15% (a 100 pontból 15)

Deklaratív programozás: félévközi követelmények (folyt.)

Kis házi feladatok (KHF)

- 2-3 feladat Prologból is, SML-ből is
- Beadás elektronikus úton (ld. honlap)
- Nem kötelező, de *nagyon* ajánlott
- Minden feladat jó megoldásáért 1-1 jutalompont jár

Gyakorló feladatok

- Nem kötelező, de a sikeres ZH-hoz, vizsgához *elengedhetetlen!*
- Gyakorlás az ETS rendszerben (lásd honlap)

Deklaratív programozás: félévközi követelmények (folyt.)

Nagyzárthelyi, pótzárthelyi (NZH, PZH, PPZH)

- A zárthelyi kötelező!
- Semmilyen jegyzet, segédlet nem használható
- A megtanulandó könyvtári függvények, ill. eljárások listáját előre megadjuk
- 40%-os szabály (nyelvenként a maximális részpontoszám 40%-a kell az eredményességhez).
Kivétel: a korábban aláírást szerzett hallgató zárthelyin szerzett pontszámát az alsó ponthatártól függetlenül beszámítjuk a félévvégi osztályzatba.
- Az NZH a 7., a PZH az utolsó oktatási hetekben lesz
- A PPZH-ra indokolt esetben, ismétlővizsga-jelleggel a vizsgaidőszak első három hetében egyetlen alkalommal adunk lehetőséget
- Az NZH anyaga az 1.-6. hét tananyaga
- A PZH, ill. a PPZH anyaga azonos az NZH anyagával
- A zárthelyi súlya az osztályzatban: 15% (a 100 pontból 15)
- Több zárthelyi megírása esetén a zárthelyikre kapott pontszámok közül a *legnagyobb*at vesszük figyelembe

Deklaratív programozás: vizsga

Vizsga

- Vizsgára az a hallgató bocsátható, aki aláírást szerzett a jelen félévben vagy a jelen félévet megelőző négy félévben
- A vizsga szóbeli, felkészülés írásban
- Prolog, SML: több kisebb feladat (programírás, -elemzés) kétszer 35 pontért
- A vizsgán szerezhető max. 70 ponthoz adjuk hozzá a **jelen** félévben félévközi munkával szerzett pontokat: ZH: max. 15 pont, NHF: max. 15 pont, továbbá a pluszpontokat (KHF, létraverseny)
- *Korábbi* félévben szerzett pontokat *nem* számítunk be!
- A vizsgán semmilyen jegyzet, segédlet nem használható, de lehet segítséget kérni
- A megtanulandó könyvtári függvények, ill. eljárások listáját előre megadjuk
- Ellenőrizzük a nagy házi feladat és a zárthelyi „hitelességét”
- 40%-os szabály (nyelvenként a max. részpontoszám 40%-a kell az eredményességhez)
- Korábbi vizsgakérdések a honlapon találhatóak

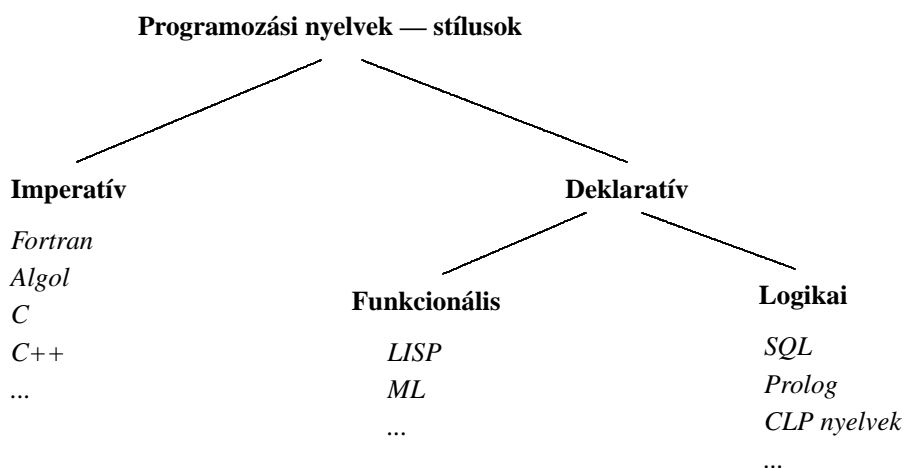
A félév időbeosztása

- Az előadások közelítő menetrendje
 - 1. előadás: A deklaratív és imperatív programozás összehasonlítása
 - 2.-7. előadás (1.-4. hét): Prolog I. rész (a nyelv alapjai)
 - 8.-13. előadás (4.-7. hét): SML I. rész (a nyelv alapjai)
 - 14.-19. előadás (7.-10. hét): Prolog II. rész
 - 20.-25. előadás (10.-13. hét): SML II. rész
 - 26.-27. előadás (14. hét): Kitekintés
- A félévközi (nem kötelező és kötelező) számonkérések közelítő menetrendje
 - A KHF-ek kiadása: a 2., 4., 7. és 9. héten
 - A KHF-ek beadása: a kiadásuk után két héttel
 - Az NHF kiadása: 6. hét
 - Az NHF beadása: 12. hét
 - Az NZH megírása a 7. héten, hétfőn 16.15-től kb. 18.00-ig
 - A PZH megírása a 13. vagy 14. héten, megállapodás szerinti időben
 - A PPZH megírása (indokolt esetben, ismétlővizsga-jelleggel) a vizsgaidőszak első három hetében kijelölt egyetlen alkalommal lehetséges

DEKLARATÍV ÉS IMPERATÍV PROGRAMOZÁS

Deklaratív és imperatív programozás DP-12

Programozási nyelvek osztályozása

Imperatív és deklaratív programozási nyelvek

● Imperatív program

- felszólító módú, utasításokból áll
- változó: változtatható értékű memóriahely

```
int fakt(int n)           // C nyelvű példa:
{ int f=1;               // Legyen f értéke 1!
  while (n>1)           // Amíg n>1 ismételd ezt:
    f*=n--;             // szorozd f-et n-nel, majd csökkentsd n-et!
  return f;             // Add vissza f végértékét mint n faktoriálisát!
}                       //(fakt(4) = 1*4*3*2)
```

● Deklaratív program

- kijelentő módú, egyenletekből, állításokból áll
- változó: egy ismeretlen, de (előbb–utóbb) rögzített értékű mennyiség.
- SML példa:

```
fun fakt 0 = 1           (* 0 faktoriális 1 *)
  | fakt n = n *         (* n faktoriális egyenlő n szorozva *)
    fakt (n-1)         (* n-1 faktoriálisával *)
                       (fakt(4) = 4*(3*(2*1)))
```

- C példa: `int fakt(int n) {if (n<=1) return 1; else return n*fakt(n-1);}`

Deklaratív programozási nyelvek

● Alapvető jellemzők

- A deklaratív programok **dekomponálhatók**: a program felbontható részekre, amelyek egymástól **függetlenül** megírhatók, tesztelhetők, verifikálhatók.
- A deklaratív programokon könnyű következtetéseket végezni, pl. helyességüket bizonyítani.

● Tulajdonságok

- Egy nyelvi elem értelme csak önmagától függ — állapotmentesség.
- Hivatkozási átlátszóság (referential transparency) — pl. ha $f(x) = x^2$, akkor $f(a)$ **helyettesíthető** a^2 -tel.
- Egyszeres értékadás (single assignment) — párhuzamos végrehajthatóság.

● Jelmondat

- MIT és nem HOGYAN (WHAT rather than HOW): a *megoldás módja* helyett inkább a megoldandó *feladat leírását* kell megadni
- A gyakorlatban mindkét szemponttal foglalkozni kell — kettős szemantika:
 - deklaratív szemantika — MIT (milyen feladatot) old meg a program;
 - procedurális szemantika — HOGYAN oldja meg a program a feladatot.

Példa — családi kapcsolatok

• Adatok

Egy gyerek–szülő kapcsolat, pl.

gyerek	szülő
Imre	István
Imre	Gizella
István	Géza
István	Sarolta
Gizella	Civakodó Henrik
Gizella	Burgundi Gizella

• A feladat:

Definiálandó az unoka–nagyözülő kapcsolat, pl. keressük egy adott személy nagyözüleit.

A nagyözülő feladat — C nyelvű megoldás

```

/* Az adatbázis */
struct gysz {
    char *gyerek, *szulo;
} szulok[] = {
    "Imre",    "István",
    "Imre",    "Gizella",
    "István",  "Géza",
    "István",  "Sarolt",
    "Gizella", "Civakodó Henrik",
    "Gizella", "Burgundi Gizella",
    NULL,     NULL
};

```

```

/* unoka nagyözüleinek kiiratása */
void nagyözuloi(char *unoka)
{
    struct gysz *mgysz = szulok;
    for (; mgysz->gyerek; ++mgysz)
        if(!strcmp(unoka, mgysz->gyerek))
        { struct gysz *mszn = szulok;
          for (; mszn->gyerek; ++mszn)
              if (!strcmp(mgysz->szulo,
                          mszn->gyerek))
                  puts(mszn->szulo);
        }
}

```


A nagyszülő feladat — SML megoldás

● Az SML program:

```
(* szulei x = az x személy szüleinek listája *)
fun szulei "Imre"    = ["István", "Gizella"]
  | szulei "István" = ["Géza", "Sarolt"]
  | szulei "Gizella" = ["Civakodó Henrik", "Burgundi Gizella"]
  | szulei _        = []      (* senki másnak nincs szülője *)
> val szulei = fn : string -> string list

(* nagyszulei g = g nagyszüleinek listája*)
fun nagyszulei g = List.concat (map szulei (szulei g));
> val nagyszulei = fn : string -> string list
```

● A függvény futtatása

```
- nagyszulei "Imre";
> val it = ["Géza", "Sarolt", "Civakodó Henrik", "Burgundi Gizella"]
         : string list
```

A nagyszülő feladat — SQL megoldás

```
SQL> create table szulok (gyerek char(30), szulo char(30));
(...)
```

```
SQL> create view nagyszulok as select fiatal.gyerek, oreg.szulo
->   from szulok as fiatal, szulok as oreg
->   where fiatal.szulo = oreg.gyerek;
View created.
```

```
SQL> select * from nagyszulok;
GYEREK                SZULO
-----
Imre                   Civakodó Henrik
Imre                   Burgundi Gizella
Imre                   Géza
Imre                   Sarolt

SQL>
```

A nagyszülő feladat — Prolog megoldás

```

% szuloje(Gy, Sz):Gy szülője Sz.
szuloje('Imre', 'István').
szuloje('Imre', 'Gizella').
szuloje('István', 'Géza').
szuloje('István', 'Sarolt').
szuloje('Gizella',
        'Civakodó Henrik').
szuloje('Gizella',
        'Burgundi Gizella').

% Gyerek nagyszülője Nagyszulo.
nagyszuloje(Gyerek, Nagyszulo) :-
    szuloje(Gyerek, Szulo),
    szuloje(Szulo, Nagyszulo).

% Kik Imre nagyszülei?
| ?- nagyszuloje('Imre', NSz).
NSz = 'Géza' ? ;
NSz = 'Sarolt' ? ;
NSz = 'Civakodó Henrik' ? ;
NSz = 'Burgundi Gizella' ? ;
no

% Kik Géza unokái?
| ?- nagyszuloje(U, 'Géza').
U = 'Imre' ? ;
no

```

A deklaratív és imperatív megoldások összehasonlítása

- A keresési feladat megoldása
 - C nyelven: ciklussal
 - SQL-ben: beépített adatbázis-kereséssel
 - SML-ben: magasabbrendű függvénybe rejtett rekurzióval
 - Prologban: beépített mintaillesztéses eljárásívással
- Az összetett feltételek kezelése
 - C nyelven: skatulyázott ciklussal
 - SML-ben: függvények kompozíciójával
 - SQL-ben, Prologban: relációk konjunkciójának képzésével
- A funkcionális és logikai megoldásokról
 - az SML megoldás rendkívül tömör (magasabbrendű függvények)
 - a Prolog megoldás többirányú (több függvénykapcsolatnak felel meg)

Egy összetettebb példa: bináris fák bejárása

- A bináris fa adatstruktúra
 - vagy egy csomópont (node), amelynek két részfája van (left, right)
 - vagy egy levél (leaf), amely egy egészt tartalmaz
- Binárisfa-struktúrák különböző nyelveken

```
% Struktúra deklarációk C-ben
enum treetype Node, Leaf;
struct tree {
    enum treetype type;
    union {
        struct { struct tree *left;
                struct tree *right;
                } node;
        struct { int value;
                } leaf;
    } u;
};
```

```
% Adattípus-deklaráció SML-ben
datatype Tree =
    Node of Tree * Tree
  | Leaf of int

% Adattípus-komment Prologban

% :- type tree --->
%     node(tree, tree)
%     | leaf(int).
```

Bináris fák összegzése

- Egy bináris fa levélösszegének kiszámítása:
 - csomópont esetén a két részfa levélösszegének összege
 - levél esetén a levélben tárolt egész
- Binárisfa-összegzők különböző nyelveken

```
% C nyelvű (deklaratív!) függvény
int sum_tree(struct tree *tree)
{
    switch(tree->type) {
        case Leaf:
            return tree->u.leaf.value;
        case Node:
            return
                sum_tree(tree->u.node.left) +
                sum_tree(tree->u.node.right);
    }
}
```

```
% SML nyelvű függvény
fun sum_tree( Node(Left,Right) )
    = sum_tree Left +
      sum_tree Right
  | sum_tree( Leaf(Val) ) = Val

% Prolog eljárás (predikátum)
sum_tree(leaf(Value), S) :-
    S = Value.
sum_tree(node(Left,Right), S) :-
    sum_tree(Left, S1),
    sum_tree(Right, S2),
    S is S1+S2.
```

Bináris fák összegzése — SML példafutás

```
% mosml
Moscow ML version 2.00 (June 2000)
Enter 'quit();' to quit.
- use "treeSum.sml";
[opening file "treeSum.sml"]
> New type names: =Tree
  datatype Tree =
    (Tree, con Leaf : int -> Tree, con Node : Tree * Tree -> Tree)
  con Leaf = fn : int -> Tree
  con Node = fn : Tree * Tree -> Tree
  val sum_tree = fn : Tree -> int
[closing file "treeSum.sml"]
> val it = () : unit
- sum_tree( Node(Leaf(5),
              Node(Leaf(3),Leaf(2))) ) ;
> val it = 10 : int
- quit();
%
```

Bináris fák összegzése — Prolog példafutás

```
% sicstus -f
SICStus 3.10.0 (x86-linux-glibc2.1): Tue Dec 17 15:12:52 CET 2002
Licensed to BUTE DP course
| ?- consult(tree).
consulting /home/szeredi/peldak/tree.pl...
consulted /home/szeredi/peldak/tree.pl in module user, 0 msec 704 bytes
yes
| ?- sum_tree(node(leaf(5),
                node(leaf(3), leaf(2))), Sum).
Sum = 10 ? ;
no
| ?- sum_tree(Tree, 10).
Tree = leaf(10) ? ;
! Instantiation error in argument 2 of is/2
! goal: _76 is _73+_74
| ?- halt.
%
```

A funkcionális programozásról dióhéjban

- Alapeszme
 - a program elemei értékek, speciálisan függvények
 - egy függvény egy kiszámítási szabályt ad meg
 - a program futása: kiértékelés (egyszerűsítés, redukció)
- A funkcionális programozás első megvalósítása: LISP
 - alapötlet: listák könnyű/hatékony feldolgozása
- A funkcionális programozás egy modern megvalósítása: SML
 - a függvények „teljes jogú” értékek
 - erős típusfogalom, típusok automatikus levezetése

SML — előnyök és hátrányok

- Miért jó?
 - nagyon tömör kód
 - függvények is értékek: futási időben létrehozhatók
 - mintaillesztés: adatstruktúrák könnyen, áttekinthetően kezelhetők
 - erős típusrendszer
- Mik a hátrányai?
 - megszokottól eltérő programozói stílus
- Hogyan tovább?
 - lusta kiértékelés (Haskell, Clean)
 - párhuzamos végrehajtás (Parallel Haskell, CAML — Concurrent ML)
 - típusrendszer bővítése öröklődéssel (Haskell, Clean, Objective CAML)

A logikai programozásról dióhéjban

- Alapeszme
 - A program elemei logikai állításoknak felelnek meg, pl.:
 $\text{nagyszuloje}(U, N) :- \text{szuloje}(U, Sz), \text{szuloje}(Sz, N).$
 matematikai formája:
 $\forall U \forall N \forall Sz (\text{nagyszuloje}(U, N) \leftarrow \text{szuloje}(U, Sz) \wedge \text{szuloje}(Sz, N))$
 - A program futása: dedukció (tételbizonyítási folyamat)
- A logikai programozás első megvalósítása: a Prolog nyelv
 - A logikai állítások egyszerűek, tekinthetők eljárásdefiníciónak is
 - A tételbizonyítási folyamat értelmezhető mint:
 mintaillesztéses eljáráshívás + visszalépéses keresés
 - Prolog = RDBMS + rekurzió + adatstruktúrák

Prolog — előnyök és hátrányok

- Miért jó?
 - tömör kód, többirányú eljárások
 - „automatikus” visszalépéses keresés, ciklusok kiváltása
 - „logikai” változó — meghatározatlan adatok kezelése
- Mik a hátrányai?
 - nehéz megtanulni (különösen „tapasztalt” programozóknak)
 - rögzített, rugalmatlan vezérlési mechanizmus
 - gyenge következtetési képesség
- Hogyan tovább?
 - CLP — korlát logikai programozás (constraint logic programming)
 - annotációk, típusok — Mercury
 - rugalmasabb vezérlés, párhuzamos végrehajtás — Aurora, Andorra, Oz

Deklaratív programozás — miért tanítjuk?

- Új, magasszintű programozási elemek
 - rekurzió
 - mintaillesztés
 - visszalépéses keresés
- Új gondolkodási stílus
 - dekomponálható programok: a programrészek (relációk, függvények) önálló jelentéssel bírnak
 - verifikálható programok: a kód és a jelentés összevethető
- Új alkalmazási területek
 - szimbolikus alkalmazások
 - következtetési módszerekre épülő megoldások
 - nagyfokú megbízhatóságot igénylő rendszerek

Egy példa: párbeszéd egy 50 soros Prolog programmal

<pre> / ?- párbeszéd. /: Magyar legény vagyok én. Felfogtam. /: Ki vagyok én? Magyar legény /: Péter kicsoda? Nem tudom. /: Péter tanuló. Felfogtam. /: Péter jó tanuló. Felfogtam. /: Péter kicsoda? tanuló jó tanuló /: Boldog vagyok. Felfogtam. </pre>	<pre> /: Te egy Prolog program vagy. Felfogtam. /: Ki vagyok én? Magyar legény Boldog /: Okos vagy. Felfogtam. /: Te vagy a világ közepe. Felfogtam. /: Ki vagy te? egy Prolog program Okos a világ közepe /: Valóban? Nem értem. /: Unlak. Én is. </pre>
--	---

BEVEZETÉS A LOGIKAI PROGRAMOZÁSBA

Bevezetés LP-32

Bevezetés a Logikai Programozásba

- Az előadássorozat áttekintése
 - Bevezetés
 - A Prolog nyelv alapjai
 - Prolog programozási módszerek
 - A legfontosabb beépített eljárások
 - Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek
 - Új irányzatok a logikai programozásban

A Prolog nyelv — logikai alapú bemutatás

- **Prolog = Programozás logikában (Programming in logic)** alapelve:
 - egy program logikai állításokból áll, a program futása következtetési folyamat.
- A logika nyelvének elemei: (rövid összefoglaló, vö. a Matematikai Logika c. tárgy anyagával)
 - Kifejezés (term): változókból és konstansokból függvények segítségével épül fel, pl $f(a, g(X))$, ahol f kétargumentumú, g egyargumentumú függvénynév, a konstansnév (azaz 0-argumentumú függvénynév) és X változónév.
 - Elemi állítás (atom): egy relációjel, megfelelő számú argumentummal ellátva, ahol az argumentumok kifejezések, pl. $osztja(X, X * Y)$.
 - Prolog konvenciók:
 - A változóneveket nagybetűvel vagy aláhúzásjellel kezdjük.
 - Kétargumentumú függvénykifejezéseket, állításokat infix alakban is írhatunk, pl. $X + 2 * Y \equiv +(X, *(2, Y))$, $X < X * 2 \equiv <(X, *(X, 2))$
 - A függvények (és konstansok) nevét kisbetűvel kezdjük, vagy aposztrofok közé tesszük. Speciális jelek ill. jelsorozatok is megengedettek függvény, konstans, vagy állítás nevéként (pl. $+$, $*$, $<$).
 - Állítás (formula): elemi állításokból logikai összekötő jelekkel (pl. \wedge , \vee , \neg , \rightarrow) és kvantorok (\forall , \exists) alkalmazásával épül fel, pl. $\forall X (X < 0 \rightarrow \neg X < X * 2)$.

A logika nyelvének megszorítása

- A következtetési folyamat hatékonyabbá tételéhez érdemes a logikai nyelvet szűkíteni.
- Bevezetjük a klóz (clause) fogalmát. Egy klóz az alábbi alakú logikai állítás:

$$\forall X_1 \dots X_j ((F_1 \vee \dots \vee F_n) \leftarrow (T_1 \wedge \dots \wedge T_m))$$
 - az implikáció bal (következmény) oldala a klóz **feje**
 - az implikáció feltétele a klóz **törzse**, a törzsbeli konjunkció elemeit (rész)**célok**nak is hívjuk
 - F_i és T_j elemi állítások, $n, m \geq 0$, azaz a fej és a törzs is lehet üres.
 - $X_1 \dots X_j$: a klózban szereplő összes változó.
- A fentivel ekvivalens logikai alak (vö. $A \leftarrow B \equiv A \vee \neg B$):

$$\forall X_1, \dots, X_j (F_1 \vee \dots \vee F_n \vee \neg T_1 \vee \dots \vee \neg T_m)$$
- Klózek egyszerűsített írásmódja: $F_1, \dots, F_n: \neg T_1, \dots, T_m$. Ha $m = 0$, a $:-$ jelet elhagyjuk.
- Példák — vigyázat, ezek általános klózek, nem feltétlenül megengedettek Prologban!

```
ferfi(X), no(X) :- ember(X).           % Aki ember az férfi vagy nő.
:- ferfi(X), no(X).                    %  $\equiv \forall X \neg (ferfi(X) \wedge no(X))$ 
                                        % Nincs olyan dolog, ami férfi és nő is.
szereti(X, X) :- szent(X).             % Minden szentnek maga felé hajlik a keze.
szent('István').                       % István szent.
```

Definit klózok — a Prolog program építőelemei

- Általános klóz (ismétlés): $F_1, \dots, F_n: \neg T_1, \dots, T_m. \quad \forall \bar{X} (F_1 \vee \dots \vee F_n \vee \neg T_1 \vee \dots \vee \neg T_m)$
- Definit klóz (definite clause) vagy Horn klóz (Horn clause):
 - olyan klóz, amelynek fejében legfeljebb egy elemi állítás szerepel ($n \leq 1$).
- Horn klózok osztályozása
 - Ha $n = 1, m > 0$, akkor a klózt **szabálynak** hívjuk, pl.
`nagyszuloje(U,N) :- szuloje(U,Sz), szuloje(Sz,N).`
logikai alak: $\forall UNSz(\text{nagyszuloje}(U, N) \leftarrow \text{szuloje}(U, Sz) \wedge \text{szuloje}(Sz, N))$
ekvivalens alak: $\forall UN (\text{nagyszuloje}(U, N) \leftarrow \exists Sz(\text{szuloje}(U, Sz) \wedge \text{szuloje}(Sz, N)))$
 - $n = 1, m = 0$ esetén a klóz **tényállítás**, pl.
`szuloje('Imre', 'István').`
logikai alakja változatlan.
 - $n = 0, m > 0$ esetén a klóz egy **célsorozat**, pl.
`:- nagyszuloje('Imre', X).`
logikai alak: $\forall X \neg \text{nagyszuloje}('Imre', X)$, azaz $\neg \exists X \text{nagyszuloje}('Imre', X)$
 - Ha $n = 0, m = 0$, akkor **üres klózz**ról beszélünk, jele: \square . Logikailag üres diszjunkció, azaz azonosan hamis.

A Prolog mint logikai nyelv

- Szintaxis:
 - Prolog program: szabályok és tényállítások halmaza. Példa:
`szuloje('Imre', 'István').`
`(...)`
`szuloje('Gizella', 'Burgundi Gizella').`
`nagyszuloje(Gy, N) :- szuloje(Gy, Sz), szuloje(Sz, N).`
 - Egy klóz fejének nevét és argumentumszámát együtt a klóz **funktorának** hívjuk és Név/Argszám alakban írjuk.
 - Az azonos funktorú klózok alkotják egy **predikátum** (vagy eljárás) definícióját. A fenti példa a `szuloje/2` és `nagyszuloje/2` predikátumokat definiálja.
 - Programok javasolt formázása:
 - Az egy predikátumhoz tartozó klózok legyenek egymás mellett a programban, közéjük ne tegyünk üres sort. A predikátumokat válasszuk el üres sorokkal.
 - A klózfejet írjuk sor elejére, minden célt lehetőleg külön sorba, néhány szóközzel beljebb kezdve
 - Egy program futtatásához megadandó egy célsorozat. Példa:
`:- nagyszuloje('Imre', N).`

A Prolog mint logikai nyelv

• Deklaratív szemantika

- Segédfogalom: egy kifejezés/állítás **példánya**: belőle változók behelyettesítésével előálló kifejezés/állítás.
- Egy célsorozat lefutása **siker**, ha a célsorozat törzsének egy példánya logikai **következménye** a programnak (a programbeli klózek konjunkciójának).
- A futás eredménye a példányt előállító **behelyettesítés**.
- Egy célsorozat többféleképpen is lefuthat sikeresen.
- Egy célsorozat futása **sikertelen**, ha egyetlen példánya sem következménye a programnak.

• Példa:

```
szuloje('Imre', 'István').           (sz1)
szuloje('Imre', 'Gizella').         (sz2)
szuloje('István', 'Géza').          (sz3)
szuloje('István', 'Sarolt').        (sz4)
szuloje('Gizella', 'Civakodó Henrik'). (sz5)
szuloje('Gizella', 'Burgundi Gizella'). (sz6)
nagyszuloje(Gy, N) :- szuloje(Gy, Sz), szuloje(Sz, N). (nsz)
:- nagyszuloje('Imre', N).          (cel)
```

- (sz1) + (sz3) + (nsz) **következménye**: nagyszuloje('Imre', 'Géza'), **tehát** (cel) sikeresen fut le az N = 'Géza' behelyettesítéssel.
- Egy másik sikeres lefutás, pl. (sz1)+(sz4)+(nsz) alapján N = 'Sarolt'.

Deklaratív szemantika

• Miért jó a deklaratív szemantika?

- A program **dekomponálható**: külön-külön vizsgálhatjuk az egyes predikátumokat (sőt az egyes klózeket).
- A program (informálisan) **verifikálható**: a predikátumok szándékolt jelentésének ismeretében eldönthető, hogy az egyes klózek igaz állításokat fogalmazznak-e meg.
- Egy predikátum szándékolt jelentését nagyon fontos egy ún. **fejkommentben**, azaz az argumentumok kapcsolatát leíró kijelentő mondatban megfogalmazni. Példák:

- Fejkommentek: % szuloje(Gy, Sz): Gy szülője Sz.
% nagyszuloje(Gy, NSz): Gy nagyszülője NSz.

```
nagyszuloje(Gy, N) :- szuloje(Gy, Sz), szuloje(Sz, N).
```

A klóz jelentése: Ha Gy szülője Sz és Sz szülője N, akkor Gy nagyszülője N. Ez megfelel elvárásainknak, **igaz állításként** elfogadható.

- Fejkommentek: % sum_tree(T, Sum): A T fa levélösszege Sum.
% E is Kif: A Kif aritmetikai kifejezés értéke E. (is infix!)

```
sum_tree(node(L,R), S) :- sum_tree(L, S1), sum_tree(R, S2), S is S1+S2.
```

A klóz jelentése: Ha az L fa levélösszege S1, az R fa levélösszege S2, és S1+S2 értéke S akkor a node(L,R) fa levélösszege S. Ez is egy igaz állítás.

Deklaratív szemantika (folyt.)

- Miért nem elég a deklaratív szemantika?
 - A deklaratív szemantika egy általános következményfogalomra épít.
 - A következtetés szükségképpen többirányú, tehát kereséssel jár.
 - Végtelen keresési tér esetén a következtető is **végtelen ciklus**ba eshet.
 - Véges keresési tér esetén is lehet a keresés nagyon **rossz hatékonyságú**.
 - Egyes **beépített predikátumok** csak bizonyos feltételek mellett képesek működni. Pl. `S is S1+S2` hibát jelez, ha `S1` vagy `S2` ismeretlen mennyiség. Emiatt


```
sum_tree(node(L,R), S) :- S is S1+S2, sum_tree(L, S1), sum_tree(R, S2).
```

 logikailag helyes, de működésképtelen.
- Ezek miatt fontos, hogy a Prolog programozó ismerje a Prolog pontos végrehajtási mechanizmusát is, azaz a nyelv **procedurális szemantikáját**.
- Jelszó: Gondolkodj és programozz deklaratívan, ellenőrizd a programot procedurálisan!

A Prolog procedurális szemantikája

- A Prolog végrehajtási mechanizmusa többféleképpen is leírható. Ez nem más mint:
 - Az ún. SLD rezolúciós tételbizonyítási módszer (nagyon tömören lásd alább); avagy
 - egy cél-redukción alapuló tételbizonyítási módszer (lásd a következő fóliákon); avagy
 - mintaillesztésen alapuló visszalépéses eljárásszervezés (részletesen lásd később).
- A Prologban alkalmazott rezolúciós tételbizonyítási módszerről:
 - SLD resolution: **L**inear resolution with a **S**election function for **D**efinite clauses.
 - A célsorozat **tagadja** a keresett dolgok létezését, pl. 'Imre'-nek nincs nagyszülője:


```
:- nagyszuloje('Imre', N). ≡ ¬∃N nagyszuloje('Imre', N)
```
 - A célsorozat és egy programklóz ún. rezolvenseként kapunk egy újabb célsorozatot.
 - A rezolúciós lépéseket addig ismétljük, amíg el nem jutunk az üres klózhoz (zsákutcák esetén visszalépést alkalmazva).
 - Ha ez sikerül, akkor ezzel **indirekt** módon beláttuk, hogy a célsorozat törzse következik a programból, hiszen a törzs negáltjából és a programból következik az azonosan hamis \square .
 - A rezolúciós bizonyítás konstruktív, siker esetén behelyettesíti a célsorozat változóit — ez a keresett válasz (pl. $N = \text{'Géza'}$).
 - További válaszok alternatív bizonyításokkal állíthatók elő.

A Prolog mint cél-redukciós tételbizonyító

● Példaprogram

```
szuloje('Imre', 'István').           (sz1)
szuloje('Imre', 'Gizella').         (sz2)
szuloje('István', 'Géza').          (sz3)
(...)
```

```
nagyszuloje(Gy, N) :- szuloje(Gy, Sz), szuloje(Sz, N). (nsz)
```

- A kezdeti célsorozat: `:- nagyszuloje('Imre', N).`
(Most a célsorozatot úgy tekintjük mint bizonyítandó állítások sorozatát.)
- Kiegészítjük a célsorozatot egy vagy több speciális céllal, a keresett változók értékének megőrzése érdekében:
`:- nagyszuloje('Imre', N), answer(N).`
- A célsorozatot ismételten **redukáljuk** (lásd következő fólia), amíg csak `answer` cél marad:
`:- szuloje('Imre', Sz), szuloje(Sz, N), answer(N).`
`:- szuloje('István', N), answer(N).`
`:- answer('Géza').`
- A futás eredményét az `answer` argumentumából olvashatjuk ki.

A redukciós lépés

● A példa érintett klózai és a célsorozat:

```
szuloje('Imre', 'István').           (sz1)
szuloje('István', 'Géza').          (sz3)
nagyszuloje(Gy, N) :- szuloje(Gy, Sz), szuloje(Sz, N). (nsz)
:- nagyszuloje('Imre', N), answer(N).
```

● Egy redukciós lépés végrehajtása:

- A célsorozat **első** eleméhez megkeressük az **első** olyan klózt, amelynek fejét a céllal azonossá tudjuk tenni, változók behelyettesítésével. A példában ez az `(nsz)` klóz.
- Mind a klózt, mind a célsorozatot **specializáljuk** a kívánt behelyettesítések elvégzésével. A példában előállítjuk `(nsz)` speciális esetét:
`nagyszuloje('Imre', N) :- szuloje('Imre', Sz), szuloje(Sz, N). (nsz*)`
- Az első célt helyettesítjük a klóz törzsével, azaz ezt a célt egy előfeltételére redukáljuk. A példában az új célsorozat: `szuloje('Imre', Sz), szuloje(Sz, N), answer(N).`

- A következő lépésben az `(sz1)` klózzal redukálunk, a **célsorozatot** specializálva az `Sz = 'István'` behelyettesítéssel: `szuloje('István', N), answer(N).`
Mivel tényállítással redukálunk, üres törzset helyettesítünk, így a célsorozat hossza csökken.
- A `(sz3)` ténnyel való hasonló redukciós lépés eredménye: `answer('Géza').`

Redukciós lépés — további részletek

- Változók kezelése
 - A változók hatásköre egy klózra terjed ki (vö. $\forall X_1 \dots X_j (F \leftarrow T)$).
 - A redukciós lépés előtt a klózt le kell másolni, a változókat szisztematikusan újakra cserélve (vö. rekurzió).
- **Egyesítés:** két kifejezés/állítás azonos alakra hozása, változók behelyettesítésével.
 - A változókat tetszőleges kifejezéssel lehet helyettesíteni, akár más változóval is.
 - Az egyesítés a **legáltalánosabb** közös alakot állítja elő. Pl.

<code>sum_tree(leaf(X), X)</code>	közös alakja	<code>sum_tree(leaf(X), X)</code> és nem pl.
<code>sum_tree(T, V)</code>		<code>sum_tree(leaf(0), 0)</code>

- Az egyesítés eredménye a legáltalánosabb közös alakot előállító behelyettesítés. Ez változó-átnevezéstől eltekintve egyértelmű. A példában: $T = \text{leaf}(X)$, $V = X$.
- Példák:

Hívás:	Fej:	Behelyettesítés:
<code>nagyszuloje('Imre', N)</code>	<code>nagyszuloje(Gy, NSz)</code>	<code>Gy = 'Imre', NSz = N</code>
<code>szuloje('Imre', Sz)</code>	<code>szuloje('Imre', 'István')</code>	<code>Sz = 'István'</code>
<code>szuloje('Imre', Sz)</code>	<code>szuloje('István', 'Géza')</code>	<i>nem egyesíthető</i>
<code>szereti('István', Kit)</code>	<code>szereti(X, X)</code>	<code>X = 'István', Kit = 'István'</code>
<code>szereti(Ki, Kit)</code>	<code>szereti(X, X)</code>	<code>X = Ki, Kit = Ki</code>

Választási pontok, visszalépés

- A példában „szerencsénk” volt, a redukciós lépések sorozata elvezetett egy megoldáshoz.
- Az általános esetben zsákutcába, egy nem redukálható célsorozathoz is juthatunk, pl.


```
:- nagyszuloje('Imre', 'Civakodó Henrik').           (nsz)
:- szuloje('Imre', Sz), szuloje(Sz, 'Civakodó Henrik'). (sz1): szuloje('Imre', 'István')
:- szuloje('István', 'Civakodó Henrik').           ???
```
- A 2. célsorozatot (sz1)-vel redukáltuk, de a megoldáshoz az (sz2): `szuloje('Imre', 'Gizella')` vezet — nem csak az első egyesíthető klózfejet kell kezelniük, hanem az összeset!
- Ha nem az utolsó klózzal redukálunk, akkor létrehozunk egy **választási pontot**, ebben elmentjük a célsorozatot és azt, hogy melyik klózzal redukáltuk.
- **Zsákutca**, vagy **új megoldás** kérése esetén visszatérünk a legutóbbi (legfiatalabb) választási ponthoz és ott a **fennmaradó** (még ki nem próbált) klózek között folytatjuk a keresést.
- Ha egy választási pontnál nem találunk újabb klózt, újabb visszalépés következik. Ha nincs választási pont ahova visszaléphetnénk, akkor a célsorozat futása meghiúsul.
- A fenti példában: visszatérünk a második lépéshez, és ott az (sz2) klózzal próbálkozunk:

```
(...)
:- szuloje('Imre', Sz), szuloje(Sz, 'Civakodó Henrik').           (sz1)
:- szuloje('Gizella', 'Civakodó Henrik').                       (sz5)
□
```

Visszalépéses keresés szemléltetése keresési fával

```

sz('Imre', 'István').      % (sz1)
sz('Imre', 'Gizella').    % (sz2)
sz('István', 'Géza').     % (sz3)
sz('István', 'Sarolt').   % (sz4)
sz('Gizella', 'CH').      % (sz5)
sz('Gizella', 'BG').      % (sz6)

```

```

nsz(Gy, N) :-
    sz(Gy, Sz), sz(Sz, N). % (nsz)

```

A keresési fa

- csomópontjai a végrehajtási állapotok

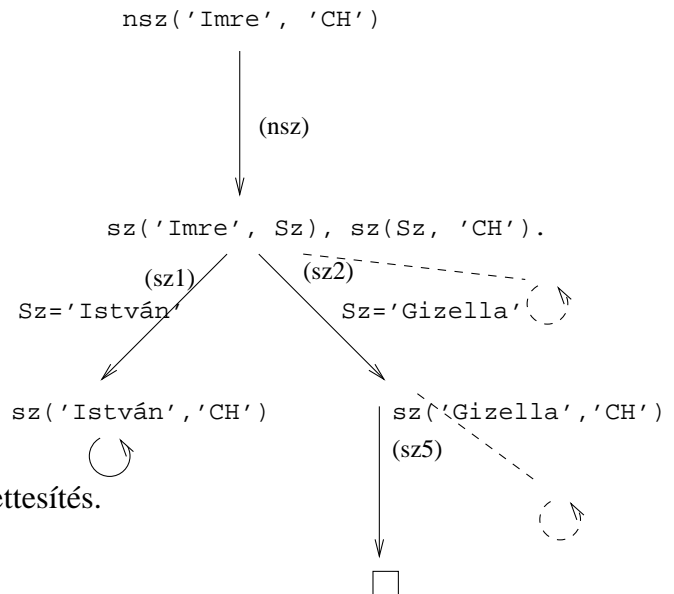
- címkék:

- csomópontokban: célsorozatok,
- éleken: a kiválasztott klóz és a behelyettesítés.

A Prolog keresés: a keresési fa bejárása

- balról jobbra,
- mélységi (depth-first) kereséssel.

- A szaggatott vonalak sikertelen klózkérésre utalnak, az ún. első argumentum szerinti indexelés a felsőt kiküszöböli.

A keresési tér bejárásának nyomkövetése

- Egy (szerkesztett) párbeszéd a redukciós nyomkövetővel, a megghiúsuló egyesítéseket elhagytuk.

```

|| ?- nagyszuloje('Imre', 'Civakodó Henrik').
GO:  nagyszuloje('Imre', 'Civakodó Henrik') ?          <--- ujsor leütésére folytatja
|                                           Trying clause 1 of nagyszuloje/2 ... successful
| (1) {Gyerek_1 = 'Imre', Nagyszulo_1 = 'Civakodó Henrik'} <--- változő-átnevezés
|
G1:  szuloje('Imre', Szulo_1), szuloje(Szulo_1, 'Civakodó Henrik') ?
|                                           Trying clause 1 of szuloje/2 ... successful
| (1) {Szulo_1 = 'István'}
|-----G2:  szuloje('István', 'Civakodó Henrik') ?
| (...)
| |<<<< Failing back to goal G1
|                                           <--- G3-G8 6 sikertelen klózzillesztés
|                                           <--- Van-e másik szuloje 'Imre'-nek?
| (2) {Szulo_1 = 'Gizella'}
|-----G9:  szuloje('Gizella', 'Civakodó Henrik') ?
|                                           Trying clause 5 of szuloje/2 ... successful
| (5) {}
|-----G14:  [] ?
| |++++ Solution: ?
| |<<<< Failing back to goal G1
| |                                           <--- az előző fólián alsó szaggatott
| |<<<< No more choices
| |                                           <--- az előző fólián felső szaggatott

```

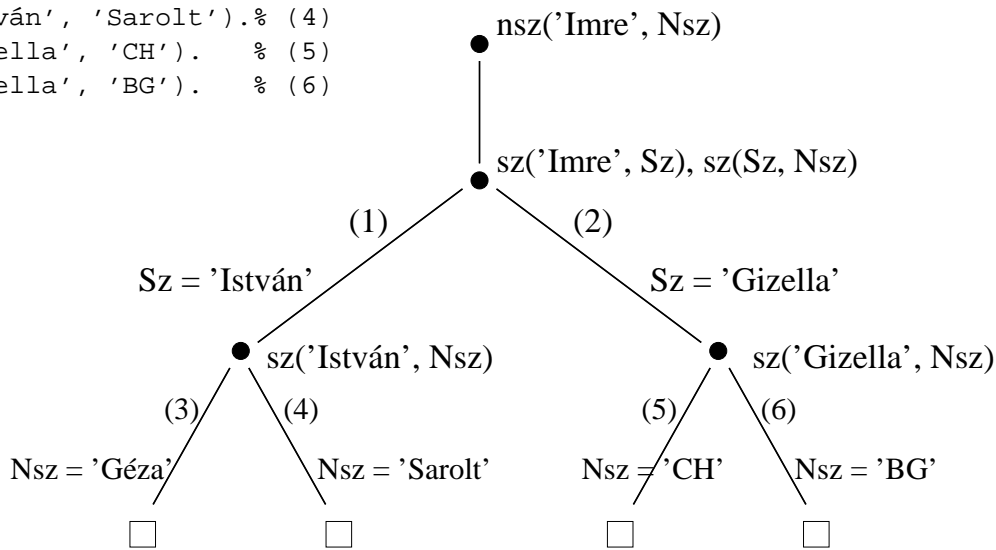
Keresési fa — újabb példa

```

sz('Imre', 'István'). % (1)
sz('Imre', 'Gizella'). % (2)
sz('István', 'Géza'). % (3)
sz('István', 'Sarolt'). % (4)
sz('Gizella', 'CH'). % (5)
sz('Gizella', 'BG'). % (6)
    
```

```

nsz(Gy, N) :-
    sz(Gy, Sz), sz(Sz, N).
    
```


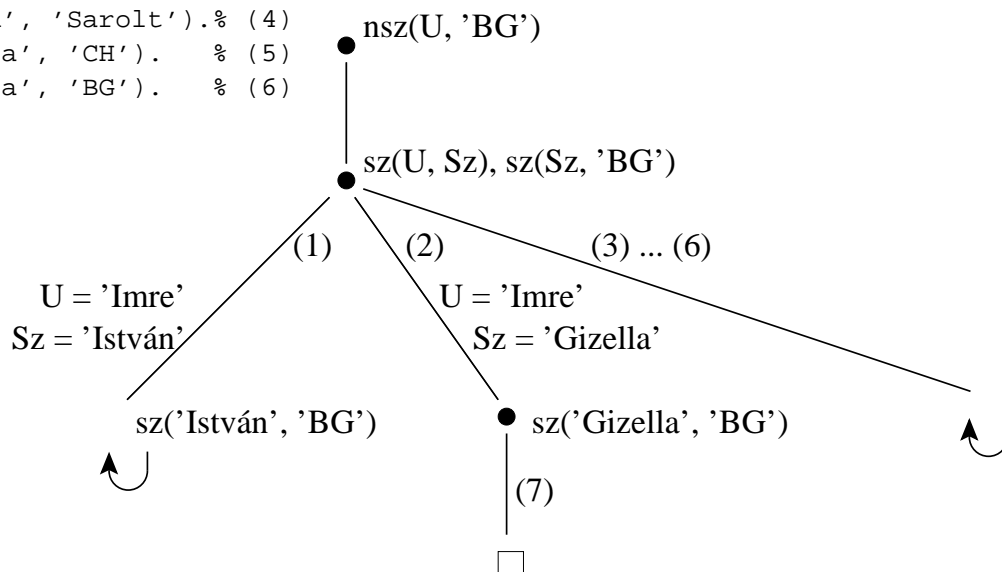
Keresési fa — még újabb példa

```

sz('Imre', 'István'). % (1)
sz('Imre', 'Gizella'). % (2)
sz('István', 'Géza'). % (3)
sz('István', 'Sarolt'). % (4)
sz('Gizella', 'CH'). % (5)
sz('Gizella', 'BG'). % (6)
    
```

```

nsz(Gy, N) :-
    sz(Gy, Sz), sz(Sz, N).
    
```


Az „őse” predikátum definiálása

- Az „őse” reláció a „szülője” reláció tranzitív lezártja: a szülő ős, és az ős őse is ős, azaz:

```
% ose0(E, Os): E ose Os.
ose0(E, Sz) :- szuloje(E, Sz).           % (1)
ose0(E, Os) :- ose0(E, Os0), ose0(Os0, Os). % (2)
```

- Az ose0 definíciója matematikailag helyes, de végtelen Prolog keresési teret ad:

```
szuloje(gyerek,apa). szuloje(gyerek,anya). szuloje(anya,nagyapa).
| ?- ose0(gyerek, Os).
    Os = apa ? ; Os = anya ? ; {kb 30 másodperc után:}
    ! Resource error: insufficient memory
```

- A végtelen rekurzió oka: Az `:- ose0(apa, X).` cél esetén az (1) klóz megghiúsul, (2) pedig egy `:- ose0(apa, Y), ose0(Y, X).` célsorozathoz vezet stb.

- A balrekurziót kiküszöbölve kapjuk:

```
ose1(E, Sz) :- szuloje(E, Sz).           % (3)
ose1(E, Os) :- szuloje(E, Sz), ose1(Sz, Os). % (4)

| ?- ose1(gyerek, Os).
Os = apa ? ; Os = anya ? ; Os = nagyapa ? ; no
```

- Ez minden `szuloje(X, Y)` részcélt kétszer hajt végre: (3)-ban és (4)-ben.

A diszjunkció

- Az ose1 predikátum hatékonyabbá tehető klózzai összevonásával:

```
ose2(E, Os) :- szuloje(E, Sz), maga_vagy_ose(Sz, Os).

maga_vagy_ose(E, E).
maga_vagy_ose(E, Os) :- ose2(E, Os).
```

- A maga_vagy_ose predikátum egy ún. **diszjunkció** bevezetésével kiküszöbölhető:

```
ose3(E, Os) :-
    szuloje(E, Sz).
    ( Os = Sz
    ; ose3(Sz, Os)
    ).
```

- A SICStus Prolog ténylegesen úgy implementálja a fenti diszjunkciót, hogy bevezet egy maga_vagy_ose-vel azonos segéd-predikátumot és az ose3 klózt ose2-vé alakítja.

- Az `X=Y` beépített predikátum a két argumentumát egyesíti.

- Az `= /2` eljárás egy tényállítással definiálható: $U = V. \equiv (U, V).$

A diszjunkció mint szintaktikus édesítőszer

- A diszjunkció akárhány tagú lehet. A ‘;’ művelet gyengébben köt mint a ‘,’, ezért a diszjunkciót mindig zárójelbe tesszük, míg az ágait nem kell zárójellezni. Példa, „szabványos” formázással:

```
a(X, Y, Z) :-
    p(X, U), q(Y, V),
    ( r(U, T), s(T, Z)
    ; t(V, Z)
    ; t(U, Z)
    ),
    u(X, Z).
```

- A diszjunkció egy segéd-predikátummal mindig kiküszöbölhető

- Megkeressük azokat a változókat, amelyek a diszjunkcióban és azon kívül is előfordulnak
- A segéd-predikátumnak ezek a változók lesznek az argumentumai
- A segéd-predikátum minden klóza megfelel a diszjunkció egy ágának

```
seged(U, V, Z) :- r(U, T), s(T, Z).
seged(U, V, Z) :- t(V, Z).
seged(U, V, Z) :- t(U, Z).
```

```
a(X, Y, Z) :-
    p(X, U), q(Y, V),
    seged(U, V, X),
    u(X, Z).
```

- A diszjunkció szemantikáját (jelentését) ezzel a segéd-predikátumos átalakítással definiáljuk.

Diszjunkció — megjegyzések

- Az egyes klózek ‘ÉS’ vagy ‘VAGY’ kapcsolatban vannak?

- A program klózai **ÉS** kapcsolatban vannak, pl.

```
szuloje('Imre', 'István').          szuloje('Imre', 'Gizella').
```

jelentése: Imre szülője István **ÉS** Imre szülője Gizella.

- Az **ÉS** kapcsolatban levő klózok alternatív (VAGY kapcsolatban levő) válaszokhoz vezetnek:

```
:- szuloje('Imre' Sz). => Sz = 'István' ? ; Sz = 'Gizella' ? ; no
```

A „Ki Imre szülője?” kérdésre a válasz: István vagy Gizella.

- A fenti két klózos predikátum átalakítható egyetlen klózzá, diszjunkció segítségével:

```
szuloje('Imre', Sz) :-
    ( Sz = 'István'          (*)
    ; Sz = 'Gizella'       (*)
    ).
```

A konjunkció ezáltal diszjunkcióvá alakult (vö. De Morgan azonosságok).

- Általánosan: tetszőleges predikátum egyklózossá alakítható:

- a klózokat átalakítjuk azonos fejűvé, új változók és egyenlőségek bevezetésével:

```
szuloje('Imre', Sz) :- Sz = 'István'.
szuloje('Imre', Sz) :- Sz = 'Gizella'.
```

- a klóztörzseket egy diszjunkcióvá fogjuk össze, amely az új predikátum törzse (lásd (*)).

Családi kapcsolatok: a „testvére” reláció

- Példa-adatbázis:

```
szuloje('Imre', 'István').
szuloje('Imre', 'Gizella').
szuloje('Ottó', 'István').
szuloje('Ottó', 'Gizella').
```

- Definiáljuk a „testvére” kapcsolatot! Első kísérlet:

```
testvere(X, Y) :-                               % X es Y testvérek
    szuloje(X, Sz), szuloje(Y, Sz).           % ha van közös szülőjük.

| ?- testvere('Imre', X).      => X = 'Imre' ?
```

- Használjuk a $X \neq Y$ beépített predikátumot!

$X \neq Y$ jelentése: X és Y nem egyesíthető:

```
testvere(X, Y) :-                               % X es Y testvérek
    szuloje(X, Sz), szuloje(Y, Sz),           % ha van közös szülőjük,
    X \= Y.                                     % és nem azonosak

| ?- testvere('Imre', X). => X = 'Ottó' ? ; X = 'Ottó' ? ; no
```

- Azért kapunk két 'Ottó' választ, mert mindkét szülő segítségével bizonyítható az, hogy ő Imre testvére. Később lesz szó arról, hogyan szüntethető meg ez a „dupla válasz” ...

Családi kapcsolatok: további példák

- Tegyük fel, hogy adatbázisunkban a gyerek-szülő kapcsolat mellett tároljuk az emberek nemét és születési dátumát:

```
% szuloje(Gy, Sz): Gy szülője Sz.
% neme(E, Nem): E neme Nem, ahol Nem lehet ferfi vagy no.
% szuletesi_datuma(E, D): E szuletesi datuma D, D egy EEEEEHHNN alakú szám.
```

- „Házi feladat” (nem beadható): gyakorlásképpen definiálják az alábbi családi kapcsolatokat!

```
% apja(Gy, Apa): Gy apja Apa.
% nagyanyja(Gy, NA): Gy nagyanyja NA.
% occse(E1, E2): E1 öccse E2.
% novere(E1, E2): E1 nővére E2.
% nagynenje(E1, E2): E1 nagynénje E2.
% unokatestvere(E1, E2); E1 unokatestvére E2.
```

- Dátumok összehasonlítására használható az $X < Y$ beépített predikátum.

És mi történt a logika függvényjeleivel?

- A Prolog logikai rendszere nem engedi meg, hogy a függvények értékére bármilyen megkötést tegyünk, nem írhatunk fel állításokat a függvényértékekre. Például **nem megengedett** állítások:

$$(X+Y)+Z = X+(Y+Z). \quad X+Y > X \text{ :- } Y > 0.$$
- Emiatt Prologban $f(x_1, \dots, x_n) = f(y_1, \dots, y_n) \leftrightarrow x_1 = y_1, \dots, x_n = y_n$
- Ez azt jelenti, hogy minden függvény adat-konstruktor!
- $f(x_1, \dots, x_n)$ nem más, mint az x_1, \dots, x_n **mezőkből** felépített f címkéjű **fastruktúra**, pl.


```
% sum_tree(Tree, S): A számokból felépített Tree bináris fa levélösszege S.
sum_tree(leaf(Value), Value).
sum_tree(node(Left,Right), S) :-
    sum_tree(Left, S1), sum_tree(Right, S2), S is S1+S2.
```
- A függvények fastruktúrákká „szilárdulása” az egyesítési algoritmus által valósul meg. Ez csak akkor tekint két „függvény”-kifejezést azonos alakra hozhatóak, ha:
 - nevük, argumentumszámuk megegyezik, és
 - (rekurzív módon) argumentumaik is rendre azonos alakra hozhatóak.
- Például: $| \text{?- } 2+2 = 2*2 \implies \text{no}, | \text{?- } 2+3 = 3+2 \implies \text{no}$ stb.
- Az $f(x_1, \dots, x_n)$ alakú Prolog kifejezést ezután **összetett-** vagy **struktúra-kifejezésnek** hívjuk, amelynek **struktúraneve** f . A struktúra **funktora** f/n .

A logika adatfogalma

- A logika adatfogalma: Herbrand univerzum
 - Egy adott logikai állítás-gyűjtemény (klózhalmaz) Herbrand univerzuma:
 - tekintsük az állításokban előforduló konstansneveket és függvényneveket,
 - a Herbrand univerzum: a konstansnevek és a belőlük, a függvénynevek tetszőleges számú alkalmazásával előálló kifejezések
 - az ilyen változómentes kifejezéseket **tömör** (ground) kifejezésnek hívjuk.
 - P1 példaprogram:


```
szuloje(a,b). szuloje(c,b). szuloje(b,d).
mvo(X,X). mvo(X,Z) :- szuloje(X,Y), mvo(Y,Z). % mvo = maga vagy őse
```

 - Herbrand univerzum: $H_1 = \{a, b, c\}$
 - P2 példaprogram: $p(a). \quad p(f(X)) \text{ :- } p(X). \quad q(Y). \text{ :- } q(c).$
 - Herbrand univerzum: $H_2 = \{a, c, f(a), f(c), f(f(a)), f(f(c)), \dots\}$
 - A Herbrand univerzummal izomorf részt minden modell alaphalmazának tartalmaznia kell
 - A Herbrand univerzumon definiálható egy ún. minimális model (minden hamis, amiről nem bizonyítható, hogy igaz). Pl. a P1 példaprogram minimális modelljében

$$\text{szuloje jelentése} = \{\langle a, b \rangle, \langle b, d \rangle, \langle c, b \rangle\} \subset H_1 \times H_1$$

$$\text{mvo jelentése} = \{\langle a, a \rangle, \langle a, b \rangle, \langle a, d \rangle, \langle b, b \rangle, \langle b, d \rangle, \langle c, c \rangle, \langle c, b \rangle, \langle c, d \rangle, \langle c, b \rangle\} \subset H_1 \times H_1$$

A Prolog modellalapú szemantikája

- A Prolog végrehajtás adathalmaza: megfelel egy olyan Herbrand univerzumnak, ahol a konstansnevek közé a számokat is beveszük. Például a P2 példaprogramban:
 - $H_2' = H_2 \cup \{0, f(0), f(f(0)), -1, f(-1), f(f(-1)), 0.5, f(0.5), f(f(0.5)), \dots\}$
- Prolog deklaratív szemantika — újabb változat:
 - Egy célsorozat futása azokat a behelyettesítéseket állítja elő, amelyekre a célsorozat fennáll a minimális modelben.
 - A Prolog nem csak tömör behelyettesítéseket állít elő, hanem olyanokat is, amelyek (általában összekapcsolt) változókat tartalmaznak.

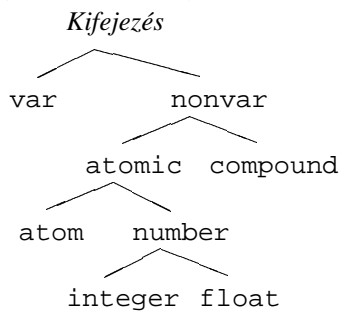
<pre> ?- szuloje(X,Y). X = a, Y = b ? ; X = c, Y = b ? ; X = b, Y = d ? ; no</pre>		<pre> ?- mvo(X,Y). Y = X ? ; % <-- 3 megoldást lefed! X = a, Y = b ? ; X = a, Y = d ? ; X = c, Y = b ? ; X = c, Y = d ? ; X = b, Y = d ? ; no</pre>
---	--	---
 - Vö. `szuloje` jelentése = $\{\langle a, b \rangle, \langle b, d \rangle, \langle c, b \rangle\}$
`mvo` jelentése = $\{\langle a, a \rangle, \langle a, b \rangle, \langle a, d \rangle, \langle b, b \rangle, \langle b, d \rangle, \langle c, c \rangle, \langle c, b \rangle, \langle c, d \rangle, \langle c, b \rangle\}$

Változókat tartalmazó megoldások

- `| ?- mvo(X,Y). => Y = X ?`
- Ez egy „paraméteres” megoldásközlés: az `x` paraméter **tetszőlegesen** megválasztható, de `Y`-nak ezzel azonosnak kell lennie.
- Tehát `x` tetszőlegesen megválasztható, mint a Herbrand univerzum egy eleme, és `Y` ugyanez az érték kell legyen.
- `| ?- sum_tree(X,Y). => X = leaf(Y) ?`
- Itt `Y` választható meg tetszőlegesen, ennek `leaf/1`-be „csomagolt” változata lesz `x`.
- Ez „idegen” megoldásokat is jelent, pl. `mvo(X,Y)` teljesül `X=Y=1` esetén, `sum_tree(X,Y)`, `X=leaf(a)`, `Y=a` esetén.
- Ez ellen nem érdemes programkód beépítésével védekezni, mert az lényegesen lassíthatja a futást, vagy ronthatja a program többirányú használatát. (Szóba jöhet viszont egy fordítási idejű típusellenőrző használata, pl. `TCLP`, <http://contraintes.inria.fr/~coquery/tclp>.)

A Prolog adatfoglalma

- Prolog kifejezések osztályozása — osztályozó beépített predikátumok

var(X)	X változó
nonvar(X)	X nem változó
atomic(X)	X konstans
compound(X)	X struktúra
atom(X)	X atom
number(X)	X szám
integer(X)	X egész szám
float(X)	X lebegőpontos szám

- Egy osztályozó predikátum az argumentuma **pillanatnyi** állapotát **ellenőrzi**, logikailag nem tiszta:

```

| ?- X = 1, integer(X).           ==> yes
| ?- integer(X), X = 1.          ==> no
| ?- atom('István'), atom(istvan). ==> yes
| ?- compound(leaf(X)).          ==> yes
| ?- compound(X).                ==> no
  
```

Az egyesítés mint adat-építő és -kiválasztó művelet

- Példa:

```

% balcsonk(Fa, E): Fa egy olyan bináris fa, amelynek legfelső
%                  csomópontjában balra egy E értékű levél van
balcsonk(node(leaf(V),_), V).

% jobbcsonk(Fa, E): Fa egy olyan bináris fa, amelynek legfelső
%                  csomópontjában jobbra egy E értékű levél van
jobbcsonk(node(_,leaf(V)), V).
  
```

- A Prolog egyesítés egyaránt használható adat-építésre (konstrukció) és -kiválasztásra (szelekció). Példák:

- Mindkét argumentum bemenő: ellenőrzés.

```
| ?- Fa=node(leaf(1),leaf(2)), balcsonk(Fa, 1). ==> yes
```

- A fa adott, az érték kimenő: levélérték elővétele (vagy meghíúsulás).

```
| ?- Fa=node(leaf(1),leaf(2)), balcsonk(Fa, B), jobbcsonk(Fa, J).
```

```
==> B = 1, J = 2 ? ; no
```

```
| ?- balcsonk(node(node(leaf(1),leaf(2)),leaf(3)), B). ==> no
```

- Az érték adott, a fa kimenő: fa építése.

```
| ?- balcsonk(Fa, 1), jobbcsonk(Fa, 2). ==> Fa=node(leaf(1),leaf(2)) ? ; no
```

Kifejezések összerakása (folyt.)

- Vizsgáljuk a fa felépítésének részleteit!

```

célsorozat:      :- balcsonk(Fa,          1),      jobbcsnk(Fa, 2)
klózfaj:         balcsonk(node(leaf(_B),_A), _B)
behelyettesítés: _B = 1, Fa= node(leaf(1),_A)
-----
új célsorozat:   :- jobbcsnk(node(leaf(1),      _A),  2)
klózfaj:         jobbcsnk(node(_C,      leaf(_D)), _D)
behelyettesítés: _D = 2, _A = leaf(2), _C = leaf(1)
-----
eredmény:       Fa = node(leaf(1),leaf(2))

```

- Kövessük nyomon a fenti végrehajtást Prolog hívásonként:

- | ?- balcsonk(Fa, 1). \implies Fa = node(leaf(1),_A) ? ; no

Fa értéke egy változót tartalmazó Prolog adatstruktúra, mindazon összetett (nem levél) fákat jelenti, amelyek baloldali részfája az 1 értékű levél. Ez egy **kifejezés-minta**.

- | ?- Fa = node(leaf(1),_A), jobbcsnk(Fa, 2).
 \implies Fa = node(leaf(1),leaf(2)) ? ; no

A jobbcsnk hívás a Fa kifejezés-mintát, **finomítja**, ebben az esetben egy tömör fára szűkíti le.

A logikai változó

- A logikai változó fogalma:

- kifejezésként, kifejezésben egyaránt előfordulhat
- a változók egymással is azonossá tehetőek: pl. két azonos változó egy kifejezésben.
- a változó „teljes jogú” állampolgár a (rész)kifejezések világában

- SML-ben is van mintaillesztés, de a minta csak szétszedésre használható, összerakásra nem; a mintabeli változók mindig (tömör) értéket kapnak.

- (Egyes újabb funkcionális nyelvek, pl. az Oz nyelv, támogatják a logikai változókat.)

- Példa: Az alábbi célsorozat egy két **azonos** levélből álló bináris fát épít fel a Fa változóban. A levelek értéke **azonos** lesz a célsorozatbeli x változóval:

```

balcsonk(node(leaf(V),_), V).
jobbcsnk(node(_,leaf(V)), V).

```

```

| ?- balcsonk(Fa, X), jobbcsnk(Fa, X).  $\implies$  Fa = node(leaf(X),leaf(X)) ? ; no

```

- Ha az összekapcsolt változók bármelyike értéket kap, a többi is erre az értékre helyettesítődik:

```

| ?- balcsonk(Fa, X), jobbcsnk(Fa, X), X = 1.
       $\implies$  X = 1, Fa = node(leaf(1),leaf(1)) ? ; no
| ?- balcsonk(Fa, X), jobbcsnk(Fa, X), balcsonk(Fa, 2).
       $\implies$  X = 2, Fa = node(leaf(2),leaf(2)) ? ; no

```

Példasor: bináris fák kezelése

- Az egészekből álló bináris fa különböző meghatározásai:
 - Szöveges definícióként (ismétlés):
 - vagy egy levél (`leaf(V)`), ahol V egy egész szám
 - vagy egy csomópont (`node(L,R)`), ahol L és R egészekből álló bináris fák
 - Matematikai jelöléssel:

$$\text{itree} \equiv \{\text{leaf}(i) \mid i \in \text{integer}\} \cup \{\text{node}(l,r) \mid l,r \in \text{itree}\}$$
 - A Mercury típusos logikai programozási nyelv jelöléseivel:


```
:- type itree ---> node(itree, itree) | leaf(int).
```
 - Egy **ellenőrző** Prolog predikátumként:


```
itree(leaf(V)) :-
    integer(V).           % <--- osztályozó predikátum
itree(node(L,R)) :-
    itree(L), itree(R).
```
- Az ilyen adattípust **megkülönböztetett unió**nak nevezzük, mert az unióban szereplő halmazokat az elemeik funktora megkülönbözteti (`leaf/1, node/2`)

Bináris fák kezelése — fa levele

- Írjunk egy predikátumot annak eldöntésére, hogy egy adott érték szerepel-e egy fa levelében!
- `% fa_level(Fa, Ertek): A Fa bináris fa levelében szerepel az Ertek szám.`

```
fa_level(leaf(V), V).           % ha a fa egyetlen levélből áll és a levélbeli
                                % érték megegyezik a keresettel, akkor ''siker''

fa_level(node(L,_), V) :-
    fa_level(L, V).           % ha szerepel a bal részében → az egészben is
fa_level(node(_,R), V) :-
    fa_level(R, V).           % ha szerepel a jobb részében → az egészben is
```
- Az aláhúzásjel egy ún. semmis (void) változó, ennek minden előfordulása különböző változó!
- A 2. és 3. klóz összevonható egygé, törzsében egy diszjunkcióval:


```
fa_level(leaf(V), V).           % az egyszerű fa levélértéke szerepel a fában
fa_level(node(L,R), V) :-       % egy összetett fában szerepel egy érték
    ( fa_level(L, V)           % ha szerepel a bal részében
    ; fa_level(R, V)           % vagy a jobb részében
    ).
```
- Példák: ellenőrzés, adott fa leveleinek felsorolása, adott levelű fák felsorolása (∞ keresési tér).


```
| ?- fa_level(node(node(leaf(1),leaf(2)),leaf(7)), 2). => yes
| ?- fa_level(node(node(leaf(1),leaf(2)),leaf(7)), 3). => no
| ?- fa_level(node(leaf(1),leaf(7))), E). => E = 1 ? ; E = 7 ? ; no
| ?- fa_level(Fa, 3). => Fa = leaf(3) ? ; Fa = node(leaf(3),_A) ? ; ...
```


Összetett adatstruktúrák konjunktív és diszjunktív bejárása

- Prologban egy összetett adatstruktúrát kétféleképpen lehet bejárni:
 - konjunktívan: a részek bejárása ÉS kapcsolatban van, általában egy eredményt ad

- pl. fa összegzése (sum_tree), fa ellenőrzése (itree), fa kiírása:

```
% faki(Fa): Fa kiírható (mindig teljesül :-). Mellékhatásként kiírja a Fa fát.
faki(leaf(V)) :-
    write(@), write(V).    % A write(X) beépített pred. kiírja az X kifejezést.
faki(node(L,R)) :-
    write('('), faki(L), write(' -- '), faki(R), write(')').

| ?- faki(node(node(leaf(1),leaf(8)),leaf(7))).    => ((@1 -- @8) -- @7)
yes
```

- diszjunktívan: a részek bejárása VAGY kapcsolatban van, az eredmény egy részre vonatkozik, visszalépéssel kapjuk a többi eredményt

- pl. fa elemeinek felsorolása (fa_level)

- A diszjunktív, felsoroló bejárás könnyen kiegészíthető további feltételekkel

- Keressük egy fának az (5,10) intervallumba eső leveleit:

```
| ?- _Fa = node(node(leaf(1),leaf(8)),leaf(7)), fa_level(_Fa, E), 5 < E, E < 10.
    => E = 8 ? ; E = 7 ? ; no
| ?- _Fa = (...), fa_level(_Fa, E), 5 < E, E < 10, write(E), write(' '), fail.
    => 8 7 => no
```

Levél elhagyása bináris fából

- Írjunk egy predikátumot annak eldöntésére, hogy egy adott érték szerepel-e egy összetett fa levelében, és adja vissza a levél elhagyása után fennmaradó fát!

```
% flm(Fa, Ertek, Marad): A Fa összetett bináris fa egy Ertek értékű
% levelének elhagyása után marad a Marad fa. (flm = fa_level_maradek)
flm(node(leaf(V),T), V, T).    % ha a bal részfa a keresett levél
                             % akkor a jobb részfa a maradék
flm(node(T,leaf(V)), V, T).    % ugyanez jobboldali levél esetére
flm(node(L0,R), V, node(L,R)) :-
    flm(L0, V, L).            % ha a bal részfából elhagyható a levél
                             % akkor ennek maradéka, kiegészítve
                             % a jobb részfával, lesz a teljes fa maradéka
flm(node(L,R0), V, node(L,R1)) :-
    flm(R0, V, R1).            % ugyanez jobb részfa esetére
```

- Az flm/3 predikátum használható ellenőrzése, de fa szétbontására is:

```
| ?- flm(node(leaf(1),node(leaf(2),leaf(3))), 2, T).    =>
    T = node(leaf(1),leaf(3)) ? ; no
| ?- flm(node(leaf(1),node(leaf(2),leaf(3))), 7, T).    => no
| ?- flm(node(leaf(1),node(leaf(2),leaf(3))), X, T).    =>
    T = node(leaf(2),leaf(3)), X = 1 ? ;
    T = node(leaf(1),leaf(3)), X = 2 ? ;
    T = node(leaf(1),leaf(2)), X = 3 ? ; no
```

Levél beszúrása bináris fába

- Írjunk egy predikátumot arra, hogy egy adott értékű levelet egy fába minden lehetséges módon beszúrjon!

- Nem kell írunk, már megírtuk! Az `flm` predikátum erre is jó:

```
% flm(Fa, Ertek, Marad): A Fa összetett bináris fa egy Ertek értékű
% levelének elhagyása után marad a Marad fa. Röviden: Fa - Ertek = Marad.
```

```
% flm(Fa, Ertek, Marad): A Fa (összetett) bináris fa úgy áll elő, hogy
% a Marad fába beszúrunk egy E értékű levelet. Fa = Marad + Ertek.
```

```
flm(node(leaf(V),T), V, T). % Egy T fába beszúrhatunk egy levelet
(...) % úgy, hogy az egylevelű fát T elé tesszük
```

- Példák:

```
| ?- flm(Fa, 2, leaf(1)), faki(Fa), write(' '), fail.
(@2 -- @1) (@1 -- @2) => no
| ?- flm(Fa0, 2, leaf(1)), flm(Fa, 3, Fa0), faki(Fa), write(' '), fail.
(@3 -- (@2 -- @1)) ((@2 -- @1) -- @3) ((@3 -- @2) -- @1) ((@2 -- @3) -- @1)
(@2 -- (@3 -- @1)) (@2 -- (@1 -- @3)) (@3 -- (@1 -- @2)) (@1 -- @2) -- @3
((@3 -- @1) -- @2) ((@1 -- @3) -- @2) (@1 -- (@3 -- @2)) (@1 -- (@2 -- @3)) => no

negylevelu(X, Y, Z, U, Fa) :- % Fa az X, Y, Z, U levelekből áll
    flm(Fa0, Y, leaf(X)), flm(Fa1, Z, Fa0), flm(Fa, U, Fa1).

| ?- findall(Fa, negylevelu(1,3,4,6,Fa), Fak), length(Fak,Db). => Db = 120, Fak = (...)
```

Operátoros jelölés

- A matematikához hasonlóan a Prolog is megengedi az ún operátoros jelölést.
- Számos jel beépített operátor, pl. `+`, `-`, `*`, `/`, `=`, `is`, `==`, `\=`, `<`, `=<`, ...
- A felhasználó is definiálhat operátort (részletek később), pl.

```
:- op(500, xfx, --). % ezután (A -- B) ≡ --(A,B)
:- op(450, fx, @). % ezután @A ≡ @(A)
```

- Az operátoros jelölést a Prolog **beolvasáskor** átalakítja a belső, kanonikus struktúra-kifejezés formára, kiíráskor a belső alakot visszalakítja operátorossá.
- A `write_canonical` beépített predikátum kiírja egy tetszőleges kifejezés belső alakját:

```
| ?- write_canonical(@1--@2). => --(@(1),@(2)) vö. node(leaf(1),leaf(2))
| ?- write_canonical(x+2*y). => +(x,*(2,y))
```

- Operátorokkal olvashatóbbá tehetjük a programjainkat:

```
sum_tree(@Val, Val). % sum_tree(leaf(Val), Val).
sum_tree(Left--Right, S) :- % sum_tree(node(Left,Right), S) :-
    sum_tree(Left, S1), % sum_tree(Left, S1),
    sum_tree(Right, S2), % sum_tree(Right, S2),
    S is S1+S2. % S is S1+S2.
```

```
| ?- sum_tree(@1--(@2--@3), Sum). => Sum = 6 ? ; no
```

Aritmetika Prologban

- Az operátorok teszik lehetővé azt is, hogy a matematikában ill. más programozási nyelvekben megszokott módon értékelhessünk kis aritmetikai kifejezéseket.
- Az `is` beépített predikátum egy aritmetikai kifejezést vár a jobboldalán (2. argumentumában), azt kiértékeli, és az eredményt egyesíti a baloldali argumentummal
- Az `==` beépített predikátum mindkét oldalán aritmetikai kifejezést vár, azokat kiértékeli, és csak akkor sikerül, ha az értékek megegyeznek.
- Példák:

```
| ?- X = 1+2, write(X), write(' '), write_canonical(X), Y is X.
=>          1+2                +(1,2)    => X = 1+2, Y = 3 ? ; no
| ?- X = 4, Y is X/2, Y == 2.    => X = 4, Y = 2.0 ? ; no
| ?- X = 4, Y is X/2, Y = 2.    => no
```

- **Fontos:** az aritmetikai operátorokkal (+,-,...) képzett kifejezések **összetett Prolog kifejezést** jelentenek. Csak az aritmetikai beépített predikátumok értékelik ki ezeket!
- A Prolog kifejezések alapvetően szimbolikusak, az aritmetikai kiértékelés a „kivétel”.

Klasszikus szimbolikus kifejezés-feldolgozás: deriválás

- Írjunk olyan Prolog predikátumot, amely számokból és az `x` névkonstansból a `+`, `-`, `*` műveletekkel képzett kifejezések deriválását elvégzi!

```
% deriv(Kif, D): Kif-nek az x szerinti deriváltja D.
deriv(x, 1).
deriv(C, 0) :-                number(C).
deriv(U+V, DU+DV) :-         deriv(U, DU), deriv(V, DV).
deriv(U-V, DU-DV) :-         deriv(U, DU), deriv(V, DV).
deriv(U*V, DU*V + U*DV) :-   deriv(U, DU), deriv(V, DV).
```

```
| ?- deriv(x*x+x, D).
=> D = 1*x+x*1+1 ? ; no
```

```
| ?- deriv((x+1)*(x+1), D).
=> D = (1+0)*(x+1)+(x+1)*(1+0) ? ; no
```

```
| ?- deriv(I, 1*x+x*1+1).
=> I = x*x+x ? ; no
```

```
| ?- deriv(I, 0).
=> no
```

Példa: adott értékű kifejezés előállítás

- A feladat: írjunk Prolog programot a következő feladvány megoldására:
 - Az 1, 3, 4, 6 számokból a négy alapművelet felhasználásával állítsuk elő a 24 számértéket!
 - Mind a négy számot fel kell használni, tetszőleges sorrendben.
 - Tetszőleges alapműveletek használhatók, tetszőlegesen zárójelezéssel.
- Már van egy predikátumunk (`negylevelu/5`), amely adott számokból tetszőleges fát épít.
- Definiáljunk egy predikátumot, amely egy fának megfelelő aritmetikai kifejezéseket csinál!

```
% fa_kif(Fa, Kif): Kif a Fa fával azonos alakú, azonos számokból álló
% aritmetikai kifejezés, amelyben a négy alapművelet fordulhat elő.
fa_kif(leaf(V), V).
fa_kif(node(L,R), Exp) :-
    fa_kif(L, E1),
    fa_kif(R, E2),
    alap4(E1, E2, Exp).

% alap4(X, Y, Kif): Kif az X és Y kifejezésekből a négy alapművelet egyikével áll elő.
alap4(X, Y, X+Y).          alap4(X, Y, X-Y).
alap4(X, Y, X*Y).          alap4(X, Y, X/Y).

| ?- fa_kif(node(leaf(1),node(leaf(2),leaf(3))), Kif).
Kif = 1+(2+3) ? ; Kif = 1-(2+3) ? ; Kif = 1*(2+3) ? ; Kif = 1/(2+3) ? ;
(...)
Kif = 1+2/3 ? ; Kif = 1-2/3 ? ; Kif = 1*(2/3) ? ; Kif = 1/(2/3) ? ; no
```

Példa: adott értékű kifejezés előállítás (folyt.)

- Korábban elkészített predikátumok:
 - adott számokból álló fákat felsoroló `negylevelu/5`
 - adott fával azonos szerkezetű aritmetikai kifejezéseket felsoroló `fa_kif/2`
- Ezekre építve könnyen megírható a feladvány megoldására használható predikátum:

```
% Kif egy a négy alapművelettel az X, Y, Z, U számokból
% felépített kifejezés, amelynek értéke Ertek.
negylevelu_erteke(X, Y, Z, U, Ertek, Kif) :-
    negylevelu(X, Y, Z, U, Fa),
    fa_kif(Fa, Kif),
    Kif == Ertek.

| ?- negylevelu_erteke(1,3,4,6,24,Kif).
Kif = 6 ? (1 ? 3 ? 4) ? ;
no
```

LEGALAPVETŐBB BEÉPÍTETT PREDIKÁTUMOK

Aritmetikai és egyesítési beépített predikátumok

• Aritmetikai predikátumok

- $x \text{ is } Kif$: A Kif **aritmetikai** kifejezés értékét egyesíti x -szel
- $Kif1 < Kif2$, $Kif1 = < Kif2$, $Kif1 > Kif2$, $Kif1 \geq Kif2$, $Kif1 := Kif2$, $Kif1 \neq Kif2$:
A $Kif1$ és $Kif2$ aritmetikai kifejezések értéke a megadott relációban van egymással
($:=$ \Rightarrow aritmetikai egyenlő, \neq \Rightarrow aritmetikai nem-egyenlő).
- Ha Kif , $Kif1$, $Kif2$ valamelyike nem **tömör** aritmetikai kifejezés \Rightarrow hiba.
- Legfontosabb aritmetikai operátorok: $+$, $-$, $*$, $/$, mod , $//$ (egész-osztás)

- Egyesítés: $x=y$: Az x és y **általános** Prolog kifejezések egyesíthetőek (és az egyesítést végre is hajtja). $x \neq y$: x és y nem egyesíthető.

• Példák:

```
| ?- X is 1*2+3.    =>    X = 5 ?  
| ?- X = 1+2*3.    =>    X = 1+2*3 ?  
| ?- 5 \= 1+2*3.    =>    yes  
| ?- 5 =\= 1+2*3.   =>    no  
| ?- X is alma.     =>    ! Domain error in argument 2 of is/2  
| ?- X := 1*2+3.    =>    ! Instantiation error in argument 1 of := /2  
| ?- 1+2*3 > 2*3+1. =>    no
```

Programfejlesztési beépített predikátumok

- `consult(File)` vagy `[File]: A File` állományban levő programot beolvassa és értelmezendő alakban eltárolja. (`File = user` \Rightarrow terminálról olvas.)
- `listing` vagy `listing(Predikátum)`: Az értelmezendő alakban eltárolt összes ill. adott nevű predikátumokat kilistázza.
- `compile(File)`: A `File` állományban levő programot beolvassa, lefordítja.
- A lefordított alak gyorsabb, de nem listázható, **kicsit** kevésbe pontosan nyomkövethető.
- `halt`: A Prolog rendszer befejezi működését.
- **Példák:**

```
> sicstus
SICStus 3.10.0 (x86-linux-glibc2.1): Tue Dec 17 15:12:52 CET 2002
| ?- consult(fakt).
% consulted /home/user/fakt.pl in module user, 0 msec 712 bytes
| ?- listing(fakt).
fakt(0, 1).
fakt(A, B) :-
    A>0, C is A-1, fakt(C, D), B is D*A.
| ?- halt.
>
```

Kiíró és egyéb predikátumok

- `write(X)`: Az `x` Prolog kifejezést kiírja (ha kell, operátorokkal).
- `write_canonical(X)`: Az `x` Prolog kifejezést kanonikus alapstruktúra-alakban kiírja.
- `nl`: Kiír egy újsort.
- `true, fail`: Mindig sikerül ill. mindig meghiúsul.
- `trace, notrace`: A (teljes) nyomkövetést be- ill. kikapcsolja.
- `spy Predikátum`: Töréspontot helyez a Predikátum-ra.
- **Példák:**

```
| ?- write(+(1,*(2,3))), write(' '), write_canonical(1+2*3), nl.
1+2*3 +(1,*(2,3))
yes
| ?- :- szuloje('István', X), write(X), write(' '), fail ; true.
Géza Sarolt
```
- A Prolog interaktív felületén használható `'?-'` és `':-'` előtagokról:
 - `'?-'` — **kérdés**: (alapértelmezés, elhagyható): futtasd le a célsorozatot, írd ki a változó-behelyettesítéseket, ha van változó, kérdezz a további megoldásról!
 - `':-'` — **direktíva**: futtasd a célsorozatot, első megoldásig, csak meghiúsuláskor szólj!